

การศึกษาเดี่ยวแซ็กโซโฟนเพลงสารถึ 3 ชั้น ทางครูสมาน รักจันทร
THE STUDY OF THE SOLO SAXOPHONE IN SARATHEE SAMCHAN SONG:
A CASE STUDY OF KHRU SAMAN RAKCHAN

ไพรัตน์ แสงทอง
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การศึกษาเดี่ยวแซ็กโซโฟนเพลงสารถึ 3 ชั้นทางครูสมาน รักจันทร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและผลงานทางด้านดนตรี เทคนิคการบรรเลงและสำนวนกลอนรวมทั้งความสัมพันธ์ของทางแซ็กโซโฟนเพลงสารถึ 3 ชั้น กับทางฆ้องวงใหญ่ ของครูสมาน รักจันทร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิจัย ตำราทางวิชาการ เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นบันทึกเสียง และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผลการศึกษามีดังนี้

ครูสมาน รักจันทร มีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก บิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 6 คน เดิมบรรจุเป็นข้าราชการทหารเรือ ตำแหน่งเครื่องดนตรี คาลิเน็ต ประจำหมวดวงโยธวาทิตของกองดุริยางค์กองทัพเรือ ต่อมาได้ลาออกจากราชการทหาร ไปประกอบอาชีพนักดนตรี ในวงดนตรีลูกทุ่ง สายันต์ สัญญาและกลับเข้ามารับราชการทหารอีก จังหวัดฉะเชิงเทรา ปัจจุบันโอนย้ายมารับราชการครู โรงเรียนวัดดอนทอง ครูสมาน รักจันทร มีผลงานสำคัญโดยการส่งนักเรียนเข้าประกวดในรายการเซ็ทเทรตเยาวชนดนตรีแห่งประเทศไทย ได้รับรางวัลชนะเลิศเหรียญทอง เครื่องดนตรีประเภทอัลโต้แซ็กโซโฟน ด้วยการทำทางเดี่ยวแซ็กโซโฟนเพลงสารถึ 3 ชั้น จากการศึกษาทางเพลงเดี่ยวของครู ผู้วิจัยพบว่า เทคนิคการบรรเลงและสำนวนกลอน เพลงเดี่ยวสารถึ 3 ชั้น ทางครูสมาน รักจันทร มีการใช้เทคนิคที่สำคัญ 5 ประการ คือ การเคลื่อนที่ตามลำดับขั้น (Conjunct Motion) การกระโดดข้ามขั้น (Disjunct Motion) การสะบัดนิ้ว (Appoggiatura) การพรมนิ้ว (Trill) และการระบายลม (Circular Breathing) เป็นเทคนิคขั้นสูงที่ผู้บรรเลงแซ็กโซโฟนจำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกฝน ให้เกิดความชำนาญ ความสัมพันธ์ของทางแซ็กโซโฟนเพลงสารถึ 3 ชั้น กับทางฆ้องวงใหญ่ ในท่อนที่ 1 มีอยู่ใน 3 บัณฑิตเสียงคือ โด ฟา และ ที ซึ่งแซ็กโซโฟนและฆ้องวงใหญ่ลงลูกตกเสียงเดียวกัน 6 เสียงคือ โด เร ฟา ซอล ลา ที ส่วนทำนองท่อนที่ 2 และ 3 มีอยู่ใน 2 บัณฑิตเสียงคือ บัณฑิตเสียง โด และ ฟา ซึ่งแซ็กโซโฟนและฆ้องวงใหญ่ลงลูกตกเสียงเดียวกัน 6 เสียงคือ โด เร มี ฟา ซอล ลา

จากการศึกษาเดี่ยวแซ็กโซโฟนเพลงสารถึ 3 ชั้นทางครู สมาน รักจันทร ทำให้ผู้วิจัยพบว่าลักษณะของ ทำนองเพลง สำนวนกลอนแสดงถึงอัตลักษณ์ของครูในด้านอุปนิสัยที่มีความละเอียด มีความคิดสร้างสรรค์และเป็นผู้ใฝ่รู้มีความรักในด้านเพลงไทย

คำสำคัญ : เคลื่อนที่ตามลำดับขั้น กระโดดข้ามขั้น สะบัดนิ้ว พรมนิ้ว ระบายลม ลูกตก

Abstract

The purpose of this research was to study Khru Saman Rakchan's biography, his works in music, his technique to play music, the idiomatic poetry and the relationship between the saxophone and the Kong Wong Yai to play Sarathee Samchan Song. It was a descriptive research that the data were collected from documents, text-books, printed matters, tape-records and interviews.

The results of this research were as follow:

Khru Saman Rakchan had lived in Amphor Banna, Nakonnayok Province. His parents were farmers and they had got 6 children. He used to be a naval officer. He was also a clarinet's in Royal Thai Navy Music Division. Later, he resigned to be a musician at folk band of Sayan Sanya and returned to be a naval officer again. At last, he transferred to be a teacher at Wat Don Thong School. His remarkable work was that his students competed to blow the alto saxophone by solo saxophone in Sarathee Samchan Song and won the golden medal. The researcher found that his technique to play music and the idiomatic poetry were used 5 techniques that were Conjunct Motion, Disjunct Motion, Appoggiatura, Trill and Circular Breathing which the saxophone's had to study and practice to be expert. The relationship between saxophone and the Kong Wong Yai to play Sarathee Samchan Song was that there were three scales; C scale, F scale and B scale, in the first verse and the Luk Tok in six scales; C scale, D scale, F scale, G scale, A scale and B scale; between the saxophone and the Kong Wong Yai were the same. There were two scales; C scale and F scale; in the second and the third verses and the Luk Tok of the saxophone and the Kong Wong Yai were the same. In the third verse, there were two scales; C scale and F scale; and the Luk Tok of saxophone and the Kong Wong Yai were the same in six scales; C scale, D scale, E scale, F scale, G scale and A scale. The melody and the idiomatic poetry to solo of the saxophone in Sarathee Samchan Song of Khru Saman denoted his intelligence, his creativity and his affection in Thai Songs.

Keywords : Conjunct Motion, Disjunct Motion, Appoggiatura, Trill, Circular Breathing, Luk Tok

บทนำ

วัฒนธรรมของมนุษย์ ในแต่ละพื้นที่ที่เกิดจากการเรียนรู้ สืบทอดเรื่องราวต่างๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากรุ่นสู่รุ่นซึ่งมีความเหมือนและแตกต่างโดยสิ้นเชิง ทั้งภาษา อาหาร และความเป็นอยู่ รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมา แต่มีสิ่งหนึ่งที่สามารถหลอมรวม ความรู้สึก ความคิด ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ สิ่งนั้นคือดนตรี

ดนตรีเป็นศิลปะโลก เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของจิตใจมนุษย์ ดนตรีเป็นศาสตร์ชั้นสูงเกี่ยวกับมนุษย์ มาช้านาน ศิลปะการดนตรีก่อให้เกิดความประทับใจมากที่สุด ศิลปะการขับร้อง แสดงความรู้สึกนึกคิดได้ตรงที่สุด และดนตรีที่ยืนนานที่สุด ตรงไปตรงมาที่สุด คือ เสียงขับร้อง การร้องเพลงจึงเป็นกิจกรรมที่แสดงออกทางดนตรีที่นำไปสู่ความเข้าใจ เกี่ยวกับองค์ประกอบของดนตรีและความซาบซึ้งในดนตรี สื่อถึงอารมณ์ของมนุษย์ เมื่อได้ฟังดนตรีเรารู้สึกเพลิดเพลินกับความไพเราะของเสียง และเกิดจินตนาการต่างๆ ดนตรินับว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในชีวิตมนุษย์รู้จักการร้องรำทำเพลงแบบธรรมชาติ เคาะหิน เคาะไม้ เป่าเขาสัตว์ เป่ากระดูกสัตว์ทำเป็นเสียงต่างๆ การร้องรำทำเพลงของมนุษย์ในยุคหนึ่งโดยมากมักทำขึ้นเพื่ออ้อนวอนพระเจ้าให้บันดาลความสุขความอุดมสมบูรณ์ต่างๆ หรือเพื่อแสดงความขอบคุณพระเจ้าให้มีความสุขความสบาย ดังนั้นดนตรีมิใช่เป็นเพียงความพอใจของมนุษย์แต่ยัง แสดงออกมาเพื่อตกแต่งชีวิตให้อัจฉริยะและมีสีสัน หรือเป็นเพียงสิ่งสวยงามหรือความไพเราะในแง่ของเสียงเท่านั้น แต่ดนตรีมีบทบาทที่สำคัญและผูกพันกับวิถีชีวิตของมนุษย์ตลอดมา วิภา คงาคกุล ได้กล่าวว่า มนุษย์กับดนตรีมีความผูกพันกันมานานตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน เป็นทุกแบบของพฤติกรรมทางสังคมที่เริ่มต้นจากการแสดงของอารมณ์และประสบการณ์ต่างๆ ตามความต้องการพื้นฐานของการดำรงชีพ (วิภา คงาคกุล. 2537 : 34) ดนตรียังมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อมนุษย์อาศัยอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ เช่น อาศัยอยู่ในถ้ำ อาศัยอยู่ในโพรงไม้ เพื่อให้เกิดความผาสุก ความมั่นคงและความปลอดภัยต่อตัวเอง กลุ่มชนสมาชิกในสังคมจึงต้องมีการประกอบพิธีกรรมบวงสรวง การเซ่นสังเวย ดนตรีจึงเป็นส่วนร่วมในพิธีกรรมดังนี้ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ จะเห็นว่าดนตรีมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันดนตรีจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่นอกเหนือจากปัจจัย 4 การเล่นดนตรีเข้าไปอยู่ในสังคมมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถแยกดนตรีออกจากชีวิตประจำวันได้ ดนตรีเป็นมรดกที่รับใช้สังคมมนุษย์ทุกชาติ ทุกภาษา ทุกชนชั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (กาญจนา อินทรสุณานนท์, 2532 : 63) ดนตรีเกิดจากอารมณ์ของมนุษย์ ติใจ สนุกสนาน ก็ปรบมือ กระแทบเท้า เสียใจก็ร้องคร่ำครวญ จังหวะน่าจะเกิดก่อนทำนอง

หรือเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กันเมื่อใดก็ตามที่ทำให้เสียงสูงต่ำเป็นทำนอง จังหวะก็จะมีมาเองอาจจะเป็นระบบหรือไม่เป็นระบบก็แล้วแต่ การทำจังหวะหรือทำนองของมนุษย์ที่ถือกำเนิดตามส่วนต่างๆ ของโลกนั้น แรกเริ่มเดิมทีก็คงไม่ต่างกันมากนัก ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เจริญขึ้น กลายเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ละเผ่า ต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์คือ พื้นที่อยู่อาศัย สภาพของภูมิอากาศ และพืชพันธุ์ธรรมชาติ ที่เป็นเครื่องบังคับให้มนุษย์ต้องปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาตินั้นๆ เพื่อความอยู่รอดของตัวเอง รวมทั้งวัฒนธรรมที่ยู่งยากสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น ภาษาพูด ซึ่งอนุวัตตามการได้ยินเสียงต่างๆ ทั้งเสียงธรรมชาติ และเสียงสูงต่ำ ที่เป็นองค์ประกอบของภาษาพูดและดนตรี เสียงธรรมชาติที่มนุษย์ได้ยินเป็นอย่างเดียวกันและเหมือนกัน แต่ตีความและแสดงออกซึ่งเสียงนั้นไปคนละอย่าง สุดแล้วแต่สภาพทางร่างกาย สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเป็นที่สุด ตัวอย่างเช่น ไก่ขัน หมาเห่า นกร้อง ฟาร์ร้อง ซึ่งเหมือนกันทั่วโลก แต่มนุษย์ที่อยู่ต่างสภาพภูมิศาสตร์ ต่างวัฒนธรรม ต่างก็ออกเสียงในภาษาต่างๆ ไม่เหมือนกัน แม้แต่ตระกูลเดียวกันก็ยังต่างกันออกไปตามท้องถิ่น ระบบเสียงดนตรียิ่งละเอียดและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นไปอีก (ปัญญา รุ่งเรือง. 2521 : 1) ดังนั้นเสียงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับดนตรีและเป็นตัวบ่งบอกให้เห็นถึงความงามของท่วงทำนองด้วยดนตรีเป็นสิ่งที่มีความค่าทางสุนทรีย์ ทำให้เกิดความรู้สึกดีงาม ทำพิจารณาถึงความสวย ความงาม ความดี และความไพเราะซึ่งเป็นคุณค่าทางดนตรี ความสวยความงามมิใช่จะสัมผัสได้เฉพาะทางตรงเท่านั้น แม้ในดนตรีที่เราสัมผัสในทางหูอย่างเดียวก็มีความสวยงามอยู่เช่นกัน ท่วงทำนองเสียง ลีลา และความไพเราะนี้เองเป็นความสวยความงามของดนตรีที่แสดงถึงความ ประณีต ละเมียดละไมและสูงสุดเพียงใดความสวยความงามของดนตรีก็ยิ่งมากขึ้นเพียงนั้น (สัจดี ภูเขาทอง. 2532 : 18) และทุกชาติทุกภาษาต่างมีศิลปะประกอบดนตรีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ดังนั้นการลอกเลียนแบบจึงทำได้ไม่ยากนัก โดยเฉพาะดนตรีไทยของเรานั้นว่าเป็นดนตรีที่มีความไพเราะมากและจัดเป็นดนตรีคลาสสิกประเภทหนึ่ง ยังมีดนตรีประเภทหนึ่งที่ภาคตะวันตกได้นำมาเผยแพร่ และเป็นที่รู้จักกันทั่ว ดนตรีประเภทนี้นับว่าหลายชาติหลายภาษาเล่นได้ แต่ลีลาท่วงทำนองก็เข้าไปตามลักษณะของชนกลุ่มนั้น ดนตรีที่แพร่หลายนี้เรียกว่า “ดนตรีสากล” (บันทึก ชลชัยชีพ, 2539: 1) การพัฒนาวงดนตรีให้ดีขึ้นจะต้องอาศัยผู้เข้าใจถึงดนตรีเป็นอย่างดีทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ คีตกวีมีหน้าที่สร้างสรรค์ประพันธ์ดนตรี ซึ่งต้องใช้ความอดทนหาวิธีจะเป็นอย่างยิ่ง เพราะการประพันธ์ดนตรีนั้นประกอบด้วยความซับซ้อนสวยงามของทำนองเพลง ความกลมกลืนของเสียงประสาน และจินตนาการต่างๆ ที่คีตกวีได้บรรยายไว้ใน การประพันธ์ดนตรี ผลงานการประพันธ์ของคีตกวีต่างมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เป็นเพราะความแตกต่างของคีตกวีแต่ละท่าน ทำให้

ลักษณะพิเศษเป็นของส่วนตัว สิ่งสำคัญที่น่าสนใจของคีตกวีที่นอกเหนือจาก ความสุนทรีย์ทางด้านศิลปะเสียงและจินตนาการต่างๆ ที่ คีตกวีได้บรรยายไว้ในกาพย์ประพันธ์ดนตรี (สุกรี เจริญสุข, 2538 : 86)

สำหรับชาติไทยก็มีเพลงเป็นเอกลักษณ์ของตนเองและมีการสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ในยุคที่เพลงไทยได้เจริญก้าวหน้าและรับใช้สังคมจนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ไทยเริ่มคบค้ากับฝรั่งมากขึ้น อารยธรรมตะวันตกจึงแพร่เข้าสู่ไทย รวมทั้งเพลงฝรั่งที่มีอิทธิพลต่อเพลงไทย จึงเกิดการรับวัฒนธรรมทางดนตรีจากประเทศตะวันตก ก่อให้เกิดเพลงไทยสากล ผู้ให้กำเนิดหรือริเริ่มในการแต่งเพลงไทยสากลเป็นคนแรกได้แก่ สมเด็จพระเจ้าฟ้าปิพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ซึ่งทรงพระนิพนธ์เพลงหลังจากเสด็จกลับมาจากยุโรปเมื่อ พ.ศ. 2446 ขณะทรงมีพระชนมายุเพียง 23 พรรษา เพลงดังกล่าวเป็นโน้ตสากล ใช้จังหวะแบบสากลแต่ทำนองก็ยังเป็นไทยอยู่ เมื่อมีการเรียนการสอนดนตรีในรูปแบบเพลงไทยสากล จึงก่อให้เกิดนักประพันธ์เพลงขึ้นหลายท่านองทั้งทำนองและคำร้อง (จำนง รังสิกุล, 2517 : 64)

องค์ประกอบที่สำคัญของดนตรีคือ นักดนตรี คนแต่งเพลง คนฟังดนตรี เวลา และโอกาสที่จะแสดง บทบาทของเพลงไทยในยุคปัจจุบันยังขาดผลสัมฤทธิ์ต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมทางดนตรีให้เกิดความเข้มแข็ง การเข้าถึงเยาวชนรุ่นใหม่ และกลุ่มผู้ฟังอย่างทั่วถึง ซึ่งการจะทำเช่นนั้นได้ก็ต้องมีการพัฒนา ประดิษฐ์หรือหาวิธีการเผยแพร่เพลงไทย รูปแบบการนำเสนอ และวิธีการบรรเลงที่สามารถเรียกร้องกลุ่มผู้ฟังให้เกิดความสนใจในเสน่ห์ของเพลงไทย ทำให้เพลงไทยไม่สูญหายและเข้มแข็งได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ครูสมาน รักจันทร์ เป็นท่านหนึ่งที่ได้รับการบรรจุเป็นนักเรียนดุริยางค์ทหารเรือ ได้สอบชิงทุนของนักเรียนดุริยางค์ทหารเรือเพื่อไปศึกษาต่อในด้านการเรียบเรียงเสียงประสาน ณ ประเทศอังกฤษ หลังจากจบการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ครูสมาน รักจันทร์ ได้ออกจากราชการทหารเพื่อเป็นหัวหน้าวงดนตรีลูกทุ่งให้กับสายัณห์ สัญญา แต่เมื่อ สายัณห์ สัญญาได้ประกาศยุบวงดนตรีลูกทุ่ง ครูสมาน รักจันทร์ จึงออกมาเป็นนักดนตรีอาชีพและรับจ้างเขียนเพลงต่างๆ ทุกประเภท

ครูสมาน รักจันทร์ ได้เข้ารับราชการทหารอีกครั้งในตำแหน่งทหารช่าง ณ ค่ายศรีโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยความรู้ความสามารถ จึงทำให้โรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เชิญให้เป็นวิทยากรสอนดนตรีต่อมา ครูสมาน รักจันทร์ ได้โอนย้ายจากราชการทหารมาเป็นครูอยู่โรงเรียนวัดดอนทอง ด้วยความที่เป็นนักดนตรีสากลมีความสนใจเพลงไทยเดิมจึงทำให้ ครูสมาน รักจันทร์ เกิดความคิดที่จะศึกษาเพลงไทยเดิมอย่างจริงจัง โดยเริ่มจากการ

ทำคณะตรวจภายในโรงเรียนและเชิญชวนผู้สนใจมาร่วมบรรเลงทั้งแบบไทยเดิมแท้ๆ และในรูปเพลงไทยเดิมที่เรียบเรียงใหม่ตามหลักการประสานเสียงของสากล เพื่อให้เครื่องดนตรีสากลบรรเลงเพลงไทยได้สะดวกและเกิดความไพเราะมากยิ่งขึ้น รูปแบบการประสานเสียงและผลงานที่เห็นประจักษ์ในการเรียบเรียงเสียงประสานโดยใช้เพลงไทยเดิมคือ การเข้าร่วมประกวดตรวจชาวบ้าน ณ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ซึ่งด้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ในบทเพลง อะแซหุ่นกี้ เถา ซึ่งการประกวดครั้งนี้ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับสอง ด้วยความสนใจและความมุ่งมั่นในการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ ครูสมาน รักจันทร์ เกิดความชำนาญในการเรียบเรียงเสียงประสานจากเพลงไทยเดิมจนสามารถคิดประดิษฐ์ทางดนตรีและสำนวนกลอนในรูปแบบเพลงเดี่ยวและเพลงเถาอีกหลายๆ เพลง

เพลงเดี่ยวสารถิ 3 ชั้นทางแซ็กโซโฟนของ ครูสมาน รักจันทร์ เป็นการคิดค้นขึ้นใหม่เพื่อใช้ในการประกวด เซ็ตเทรตเยาวชนดนตรีแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 8 ทำให้ได้รับรางวัลชนะเลิศเหรียญทอง ในปี พ.ศ.2548 และได้รับเชิญให้ไปบรรเลงเพลง ร่วมกับวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ ศาลายา เพื่อเผยแพร่ วัฒนธรรมทางด้านดนตรีของไทย ณ ประเทศเม็กซิโก

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเดี่ยวแซ็กโซโฟน เพลงสารถิ 3 ชั้นของครูสมาน รักจันทร์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ในบริบทเทคนิคการบรรเลงและสำนวนกลอนทางแซ็กโซโฟน เพลงสารถิ 3 ชั้น ของครูสมาน รักจันทร์ โดยคิดค้นทางเพลงและสำนวนกลอนขึ้นใหม่ จนทำให้ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวด ซึ่งเป็นนวัตกรรมการบรรเลงเพื่อเผยแพร่เพลงไทยในรูปแบบเครื่องดนตรีสากล รวมทั้งจะช่วยส่งเสริม สนับสนุน การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมทางด้านดนตรีให้แพร่หลายและคงอยู่คู่ประชาชนและสังคมไทยสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและผลงานทางด้านดนตรีของครูสมาน รักจันทร์
2. เพื่อศึกษาสำนวนกลอนและเทคนิคการบรรเลงแซ็กโซโฟน เพลงสารถิ 3 ชั้นของครูสมาน รักจันทร์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของทางแซ็กโซโฟนเพลงสารถิ 3 ชั้น กับทางฆ้องวงใหญ่ของครูสมาน รักจันทร์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ครูสมาน รักจันทร์ เป็นข้อมูลปฐมภูมิและใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบความรู้ ทางดนตรีวิทยา ข้อมูลทางวิชาการจากเอกสารวิจัย หนังสือทางวิชาการ เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นบันทึกเสียง วิทยุทัศน์ และผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรง ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อให้การศึกษามีความถูกต้องตามวัตถุประสงค์ จึงดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนดังนี้

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูล ชีวิตประวัติและผลงานของ ครูสมาน รักจันทร์ จากเอกสารตำรา ด้านต่างๆ ดังนี้

- 1.1 ประวัติส่วนตัว
- 1.2 สภาพครอบครัว
- 1.3 การศึกษาอบรมเบื้องต้น
- 1.4 ชีวิตและผลงานด้านบันเทิงศิลป์
- 1.5 ผลงานด้านอื่นๆ
- 1.6 ข้อมูลจากสิ่งพิมพ์ วารสาร บทความ บทวิเคราะห์

ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ ครูสมาน รักจันทร์

1.7 วิทยานิพนธ์และผลงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัยเล่มนี้

2. ศึกษาเทคนิคการบรรเลงและสำนวนกลอนเพลงสารถี 3 ชั้นของครูสมาน รักจันทร์

3. ศึกษาความสัมพันธ์ของทางแซ็กโซโฟนเพลงสารถี 3 ชั้น กับทางฆ้องวงใหญ่ของครูสมาน รักจันทร์

ขั้นศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาประวัติของ ครูสมาน รักจันทร์ นำประวัติและ ผลงานของครูสมาน รักจันทร์ ที่รวบรวมได้มาจากขั้นที่ 1 มาประมวล เรียบเรียงบันทึกไว้แบ่งออกดังนี้

- 1.1 ประวัติส่วนตัว
- 1.2 สภาพครอบครัว
- 1.3 ชีวิตในวัยเยาว์
- 1.4 การศึกษา
- 1.5 ชีวิตก่อนเข้าสู่อาชีพศิลปิน
- 1.6 ชีวิตอาชีพศิลปิน
- 1.7 รางวัลเกียรติคุณที่ได้รับ

2. สำนวนกลอนและเทคนิคการบรรเลงแซ็กโซโฟนเพลง สารถี 3 ชั้นของครูสมาน รักจันทร์

- 2.1 สำนวนกลอน
 - 2.1.1 ท่วงทำนองหลัก (Motif)
 - 2.1.2 จังหวะของทำนอง (Melodic Rhythm)
 - 2.1.3 การเคลื่อนที่ตามลำดับขั้น (Conjunct Motion)
 - 2.1.4 การกระโดดข้ามขั้น (Disjunct Motion)
 - 2.1.5 การซ้ำ (Repetitions)
 - 2.1.6 การย้ายบันไดเสียง (Modulation)
- 2.2 เทคนิคในการบรรเลงแซ็กโซโฟนและสำนวนกลอน

แซ็กโซโฟนเพลงสารถี 3 ชั้น

- 2.2.1 เทคนิคสะบัดนิ้ว (Appoggiatura)
- 2.2.2 เทคนิคการพรมนิ้ว (Trill)

2.2.3 เทคนิคการเอื้อนเสียง (Glissando)

2.2.4 เทคนิคการทำเสียงให้สั่นเป็นคลื่น (Vibrato)

2.2.5 เทคนิคการกระเพื่อมเสียง (Mordent)

2.2.6 เทคนิคการใช้เสียงดัง - เบา (Accent)

2.2.7 เทคนิคการระบายลม (Circular Breathing)

3. ศึกษาความสัมพันธ์ของทางแซ็กโซโฟนเพลงสารถี 3 ชั้น กับทางฆ้องวงใหญ่ของครูสมาน รักจันทร์

3.1 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเพลงสารถี 3 ชั้น

3.1.1 ทำนอง รูปแบบ

3.1.2 สังคีตลักษณ์ (Song form) ของทำนองหลัก (ทางฆ้องวงใหญ่)

3.1.3 สังคีตลักษณ์ (Song form) ของทำนองแปร (ทางแซ็กโซโฟน)

3.2 เทคนิคการประพันธ์ (Composition)

3.2.1 บันไดเสียง (Scale)

3.2.2 เครื่องหมายกำหนดจังหวะ (Time signature)

3.2.3 เครื่องหมายตั้งบันไดเสียง (Key signature)

4. ขั้นสรุป

4.1 นำเสนอผลงานการวิจัยแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์

4.2 สรุปผลการศึกษาและวิจัย

4.3 ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเดี่ยวแซ็กโซโฟนเพลงสารถี 3 ชั้น ทางครูสมาน รักจันทร์ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและผลงานทาง ด้านดนตรี เทคนิคการบรรเลงและสำนวนกลอนเพลงสารถี 3 ชั้น ความสัมพันธ์ของทางแซ็กโซโฟนเพลงสารถี 3 ชั้น กับทางฆ้อง วงใหญ่ของครูสมาน รักจันทร์ สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้

1. ชีวิตประวัติและผลงาน

ครูสมาน รักจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2508 ที่บ้านเลขที่ 58 หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัด นครนายก เป็นบุตรของ คุณพ่อบัว รักจันทร์ กับคุณแม่ร่ำม รักจันทร์ ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกร มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 6 คน ครูสมาน รักจันทร์ เป็นบุตรคนที่ 6 เริ่มบรรลุปริญญาตรี การ ทหารเรือ ตำแหน่ง คาลิเน็ต ประจำหมวดดุริยางค์ของกอง ดุริยางค์กองทัพบก ต่อมา ได้ลาออกจากราชการทหารเรือ ไปอยู่ กับวงดนตรีลูกทุ่ง สายันต์ สัญญา จากนั้นได้กลับเข้ารับราชการ ทหารอยู่ที่กองพันทหารช่างที่ 2 รักษาพระองค์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ในตำแหน่งพลวิทยุ และโอนย้ายมารับราชการครู โรงเรียนวัด ดอนทอง จนถึงปัจจุบัน ได้ส่งนักเรียนเข้าประกวดในรายการ

เซ็ทเทรต เยาวชนดนตรีแห่งประเทศไทย ได้รับรางวัลชนะเลิศ เหรียญทอง เครื่องดนตรีประเภทอัลโต้แซกโซโฟน ด้วยการทำทางเดี่ยวแซกโซโฟนเพลงสารถิ 3 ชั้น

2. เทคนิคการบรรเลงและสำนวนกลอนเพลงสารถิ 3 ชั้น

การบรรเลงเพลงสารถิ 3 ชั้น เทคนิคที่สำคัญมี 5 ประการ คือ ประการที่หนึ่งการเคลื่อนที่ตามลำดับชั้น (Conjunct Motion) ในช่วงที่จะมีการเปลี่ยนเครื่องหมายตั้งบันไดเสียง (Key Signature Modulation) จะอาศัยการเคลื่อนที่ตามลำดับชั้นไปในทิศทางขึ้นหรือลงเพื่อหาเครื่องหมายตั้งบันไดเสียงใหม่ ประการที่สองการกระโดดข้ามชั้น (Disjunct Motion) จะนำมาใช้ต่อจากการเคลื่อนที่ตามลำดับชั้น เพื่อไม่ให้เกิดทำนองที่น่าเบื่อในการประพันธ์จะใช้สลับกัน ประการที่สามการสะบัดนิ้ว (Appoggiatura) การไล่เสียงโน้ตระดับเสียงต่ำไปหาโน้ตที่มีระดับเสียงสูง หรือไล่เสียงโน้ตจากระดับเสียงสูงไปหาโน้ตที่มีระดับเสียงต่ำ ด้วยความรวดเร็ว และสามารถลงเสียงหลักได้ตรงตามจังหวะที่กำหนดไว้ ซึ่งในการสะบัดนิ้วนี้สะบัดได้ตั้งแต่โน้ต 1 ตัวขึ้นไป ประการที่สี่การพรมนิ้ว (Trill) หรืออีกนัยหนึ่งคือการรวมนิ้ว ให้เล่นโน้ต 2 ตัวสลับกันซึ่งผู้ประพันธ์ได้บังคับไว้ ให้เล่นตามที่ผู้ประพันธ์ได้กำหนด เพื่อให้ได้บรรยากาศในการรับฟังเพลงตามเจตนามุ่งหมายของผู้ประพันธ์ ประการที่ห้าการระบายลม (Circular Breathing) เป็นเทคนิคขั้นสูงที่ผู้บรรเลงแซกโซโฟนจำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ จะต้องฝึกบังคับริมฝีปากล่างเพื่อบังคับลิ้นของแซกโซโฟนให้อยู่ในระดับที่รับแรงอัดได้ดีในขณะที่เป่าลมไถ่หมด ให้น้ำลมไปไว้ที่กระพุ้งแก้มเมื่อถึงจังหวะที่ต้องหายใจเข้า ให้น้ำลมในกระพุ้งแก้มมาใช้โดยการบีบแก้มทั้งสองข้างพร้อมกับหายใจเข้าอย่างรวดเร็ว

3. ความสัมพันธ์ของทางแซกโซโฟนเพลงสารถิ 3 ชั้น กับทางฆ้องวงใหญ่

ด้านความสัมพันธ์ของทางแซกโซโฟนเพลงสารถิ 3 ชั้น กับทางฆ้องวงใหญ่ ในท่อนที่ 1 มีอยู่ใน 3 บันไดเสียงคือ โด ฟา และ ที ซึ่งแซกโซโฟนและฆ้องวงใหญ่ลงลูกตกเสียงเดียวกัน 6 เสียงคือ โด เร ฟา ซอล ลา ที ส่วนทำนองท่อนที่ 2 และ 3 มีอยู่ใน 2 บันไดเสียงคือ บันไดเสียง โด และ ฟา ซึ่งแซกโซโฟนและฆ้องวงใหญ่ลงลูกตกเสียงเดียวกัน 6 เสียงคือ โด เร มี ฟา ซอล ลา

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่าครูสุमान รักจันทร์ เป็นผู้มีความสามารถในการบรรเลงและประพันธ์เพลงไทยด้วยเครื่องดนตรีสากล จากความสามารถที่โดดเด่นทำให้ได้มีโอกาสสร้างผลงานการการคิดทำนองเพลงเดี่ยวและการเรียบเรียงเสียงประสานทั้งเพลงไทยเดิมที่บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีสากลและเพลงลูกทุ่งหรือเพลงสากลแนวต่างๆ อีกมากมาย จนทำให้ได้รับการยอมรับในสังคม ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้คัดเลือกบทเพลงที่สำคัญที่ได้รับรางวัลชนะเลิศเหรียญทองระดับประเทศ คือเพลง เดี่ยวแซกโซโฟนเพลงสารถิ 3 ชั้น

มีเทคนิควิธีการบรรเลงซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน คือการใช้เทคนิคการระบายลมบังคับควบคุมลมหายใจ เช่น การแบ่งวรรคลมหายใจ สอดคล้องกับเทคนิควิธีขับร้องเพลงของ ดุษฎีพนมยงค์จากหนังสือ “สานฝันด้วยเสียงเพลง” ของดุษฎี พนมยงค์ (2539) การเคลื่อนที่ตามลำดับชั้น (Conjunct Motion) ในช่วงที่จะมีการเปลี่ยนเครื่องหมายตั้งบันไดเสียง (Key Signature Modulation) จะอาศัยการเคลื่อนที่ตามลำดับชั้น ไปในทิศทางขึ้นหรือลงเพื่อหาเครื่องหมายตั้งบันไดเสียงใหม่ ประการที่สองคือการกระโดดข้ามชั้น (Disjunct Motion) จะนำมาใช้ต่อจากการเคลื่อนที่ตามลำดับชั้น เพื่อไม่ให้เกิดทำนองที่น่าเบื่อ ซึ่งสอดคล้องกับถาวร ศรีม่วง การวิเคราะห์ทางฆ้องวงใหญ่. ปริญญาณพนธ์ ศศ.ม. กล่าวว่ลักษณะสำนวนกลอนที่สัมผัสกันดี เป็นที่นิยมนำมาใช้บรรเลงของผู้บรรเลงระนาดเอกในปัจจุบัน เช่น กลอนไต่ลวด กลอนลอดตาข่าย กลอนย่อนตะเช็บ ถาวร ศรีม่วง (2530 : 115) จังหวะทำนองของเพลงเดี่ยวสารถิ 3 ชั้นทางอัลโต้แซกโซโฟนส่วนใหญ่จะเป็นไปตามรูปแบบเทคนิคของเครื่องดนตรีประเภทอัลโต้แซกโซโฟน จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบของการบรรเลงหรือลูกเล่นเม็ดทราย (Ornament) ของทำนองหลัก (Motif) ซึ่งสอดคล้องกับ มานพ วิสุทธิแพทย์ดนตรีไทยวิเคราะห. ในที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 22 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ได้ให้ทัศนะถึงวรรคเพลงว่า วรรคเพลง คือการแบ่งทำนองเพลงออกเป็นส่วนๆ ในการแบ่งวรรคยี่ดลือ “ทำนองเพลง” เป็นหลักการแบ่งทำนองเพลง ทำนองหนึ่งๆ นั้นสามารถแบ่งได้เป็นยาวหรือส่วนสั้นๆ ซึ่งจะได้ความหมายและความสมบูรณ์แตกต่างกัน การแบ่งทำนองเพลงจึงไม่ควรแบ่งให้เล็กหรือสั้นจนไม่ได้ความหมาย มานพ วิสุทธิแพทย์ (2533 : 27) เพลงเดี่ยวสารถิ 3 ชั้นทางอัลโต้แซกโซโฟนแบ่งออกเป็นท่อนเพลงจำนวน 3 ท่อนเพลง แต่ละท่อนละ 2 เที้ยว ซึ่งแบ่งได้ดังนี้ $\parallel A_1 \parallel A_2 \parallel B_1 \parallel B_2 \parallel C_1 \parallel C_2 \parallel$ ซึ่งสอดคล้องกับ ณรุทธ์ สุทธิจิตย์ สังคตินิยม. ได้ให้ความหมายของ Form ว่า หมายถึงรูปแบบการแต่งเพลง ดนตรีมีลักษณะเช่นเดียวกับศิลปะแขนงอื่น คือมีการนำเสนออย่างมีแบบแผน มีโครงสร้างที่สามารถศึกษาหรือทำความเข้าใจได้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบ

ของดนตรีที่สำคัญมากอย่างหนึ่งรูปแบบของเพลงมีหลายลักษณะ เกิดจากการสร้างสรรค์โดยการนำองค์ประกอบโครงสร้างของรูปแบบมาเป็นตัวกำหนด โดยทั่วไปนั้นเพลงสมัยนิยมมักใช้รูปแบบทวิบท (Binary Form) คือ มีจำนวนท่อนที่แตกต่างกันเพียง 2 ท่อน เพราะต้องการให้ง่ายต่อการจดจำ ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2535 : 47)

สรุปได้ว่าในการศึกษาวิจัยเพลงเดี่ยวสารถี 3 ชั้นทางอัลโต้ แซ็กโซโฟนของ ครูสมาน รักจันทร์ ได้พบเทคนิควิธีในการบรรเลงเพลงไทยด้วยเครื่องดนตรีสากล นั้นเป็นเทคนิควิธีการบรรเลงที่เป็นมาตรฐานสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการฝึกบรรเลงเพลงไทยด้วยเครื่องดนตรีสากลได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา อินทรสุนานนท์. 2532. การวิเคราะห์รูปแบบเพลงพื้นบ้าน. **มนุษยศาสตร์ปริทัศน์**.
- จำนง รังสิกุล. 2517. **สนทนาพาที**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. 2535. **สังคีตนิยม**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ดุขฎิ พนมยงค์. 2539. **สานฝันด้วยเสียงเพลง : มาฝึกร้องเพลงกันเถิด**. พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ: บ้านเพลง.
- ถาวร ศรีผ่อง. 2530. **เพลงช้าเรื่องเพลงยาว: การวิเคราะห์ทางข้อวงใหญ่**. ปริญญาานิพนธ์ มานุษยดุริยางควิทยา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บันเทิง ชลช่วยชีพ. 2539. **สังคีตนิยม**. ฝ่ายเอกสารสถาบันราชภัฏดนตรีสากลเพชรบุรีวิทยาลัยการดนตรีในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ปัญญา รุ่งเรือง. 2521. **ประวัติดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. 2533. **ดนตรีไทยวิเคราะห์**. ในที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 22 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: ขวณพิมพ์.
- วิภา คงากุล. 2537. **ความสำคัญของดนตรีต่อสังคม**. ถนนดนตรี 1
- สังต์ ภูเขาทอง. 2532. **การดนตรีไทยและการเข้าสู่ดนตรีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- สุกรี เจริญสุข. 2533. **แนววิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกับเพลงลูกทุ่งในเส้นทางเพลงลูกทุ่งไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.